

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ:
МЕЛЬНИК МАРЕК. ПРЕКУМЕНІЗМ
І КОНФЕСІОНАЛІЗМ ОБ'ЄДНАВЧИХ
УСТРЕМЛІНЬ ПРАВОСЛАВНИХ В
ПЕРШІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ (1590-1596).
КРАКІВ: ВИДАВНИЦТВО КОЛЕГУМ
КОЛУМБІУМ, ВИДАВНИЦТВО КАФЕДРИ
АКСІОЛОГІЧНИХ ОСНОВ НАВЧАННЯ
УНІВЕРСИТЕТУ ВАРМІНСЬКО-
МАЗУРСЬКОГО, 2018. 536 С.**

**REVIEW OF THE MONOGRAPH:
MELNYK MAREK. PREECUMENISM AND
CONFESSIONALISM OF THE UNIFYING
ASPIRATIONS OF THE ORTHODOXES IN
THE FIRST COMMONWEALTH (1590-1596).
KRAKOW: PUBLISHING HOUSE COLLEGIUM
COLUMBIUM, PUBLISHING HOUSE OF
THE DEPARTMENT OF AXIOLOGICAL
FOUNDATIONS OF TEACHING OF THE
UNIVERSITY OF WARMIA AND MAZURY,
2018. 536 P.**

Кривошея І. І.,
кандидат історичних наук, професор
кафедри всесвітньої історії та методик навчання,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини (Україна, Умань),
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

Krivosheya I. I.,
*Candidate of Historical Sciences, Professor of the
Department of World History and Teaching Methods,
Pavlo Tychyna State Pedagogical University of Uman
(Ukraine, Uman), e-mail: igorkryvosheia@gmail.com*

Історія релігійного життя Речі Посполитої XVI – XVII ст. постійно знаходиться у фокусі зацікавленості науковців. Найбільшу активність, і це зрозуміло, проявляють сучасні дослідники з України, Польщі, Білорусі та Литви, тобто держав, території яких входили до складу Речі Посполитої Обох Народів. Попри таке досить усталене сприйняття унійної держави Польської Корони та Великого Князівства Литовського, в сучасній історіографії все частіше говорять про Річ Посполиту Трьох народів. Ця характеристика яскраво підтверджується строкатістю культурного та релігійного життя. Православна церква відігравала важливу роль у конфесійному житті цієї потужної держави. Її роль вимагає переосмислення, особливо в період укладення унії в Бресті (1596 р.).

У 2018 р. в «Бібліотеці Традиції», було видано монографію Марек Мельника, професора Вармінсько-Мазурського університету в Ольштині, яка

безсумнівно займе належне місце в сучасній історіографії конфесійної історії кінця XVI ст. Пропонуємо короткий огляд цього цікавого наукового дослідження.

Монографію відкриває розлогий Вступ (s. 3-36), який включає постановку проблеми, аналіз стану дослідження, огляд джерельної бази, використаної для написання, методи наукового пошуку та структуру праці.

Власне монографія складається зі вступу, восьми розділів, поділених на підрозділи, закінчення, додатків, списку скорочень, бібліографії, *summagu*, переліку прізвищ та імен, а також списку видань Collegium Columbiu, починаючи з 2000 р.

У першому розділі (s. 37-69) автор аналізує становище православної церкви в другій половині XVI ст. Зокрема, висвітлено питання структури організації православної церкви на руських землях, проаналізовано склад православного духовенства та роль світських осіб у діяльності та системі православ'я, показано участь православних ієрархів в інтелектуальному житті. Особливу вагу дослідник приділив правовому статусу православної церкви в другій половині XVI ст.

Другий розділ присвячено питанням співіснування православ'я з іншими напрямками християнства (s. 71-118), передусім католицизмом і протестантизмом: конфронтація та діалог між православними і католиками, полемічна література, несприйняття календарної реформи, стан і розвиток освіти й місце в цьому процесі різних конфесій. Окрім того, науковець підкреслює ситуативну політичну співпрацю православних та протестантів.

Католицько-православний діалог початку 90-х років, ініційований православними єпископами, історик аналізує у третьому розділі (s. 119-143): діалог Гедеона Балабана з Димитрієм Суліковським, позиція православного єпископату, сформульовано у декларації (Белз, червень 1590 р.) та відповідь на неї короля Сигізмунда III (1592 р.).

Позицію князя Костянтина Острозького та його концепцію єднання християнських церков висвітлено у четвертому розділі (s. 144-162), що яскраво ілюструє дуалізм переконань впливової частини руської (української еліти): ми не проти унії, але вона має бути на засадах не католицької, а православної віри.

П'ятий розділ (s. 163-190) віддзеркалює насиченість подій які передували укладенню унії. Професор Марек Мельник аналізує діяльність проунійного православного єпископату у 1594-1595 рр., з'їзди та їх ухвали в Сокалі, Торчині та Львові, листи, декларації, ретракції.

У шостому розділі (s. 191-275) висвітлено детальний перебіг православного синоду 1595 р. у Бресті, яким чином було ухвалено остаточний проєкт унії, як на нього реагували єпископи, які підтримували з'єднання церков, а також кроки православних ієрархів проти прихильників унії.

Розділ сьомий (s. 277-328) присвячено рецепції та інтерпретації документів православного єпископату католицьким Римом, показано, яку позицію займав Папський престол в цій ситуації (конституція і декларація), який спосіб було запропоновано для розв'язання проблеми юліанського календаря.

Восьмий розділ (s. 329-361) включає у собі перебіг синоду у Бресті, аналіз діалогу між дома таборами (фактично синодами), висвітлює процес ратифікації унії та підтримку її з боку офіційної влади Речі Посполитої. Автор наголошує, що король був переконаний в зникненні православної церкви, а тому підтримував ліквідацію церковної православної ієрархії.

Аргументовані, ґрунтовні та логічні підсумки та висновки автор представив на розсуд наукової спільноти в Заключенні (s. 363-372).

Також у додатках вміщено 22 важливих документи (королівські та митрополичі, єпископські та братські листи, протест та обіцянка тощо), які доповнюють аналітичний текст монографії.

На завершення зазначимо, що структура та зміст книги дозволили автору повністю розкрити свій задум. Висловимо міркування, що монографія польського дослідника Марека Мельника справляє позитивне враження ґрунтовної й серйозної праці, яка дає імпульс для подальших досліджень. Книжка зацікавить усіх, хто прагне долучитися до складних питань конфесійної історії Речі Посполитої кінця XVI ст.